

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansallisesta vientilupaviranomaisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansallisesta vientilupaviranomaisesta (HE 79/2022 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kaupallinen neuvos Maarit Nikkola, ulkoministeriö
- kaupallinen neuvos Heikki Yrjölä, ulkoministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä annettaisiin kansallisen vientilupaviranomaisen toimintaa koskevan Euroopan unionin vientimenettelylainsäädännön soveltamista täydentävät kansalliset säännökset.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2022.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Hallituksen esitys sisältää toimivaltaista kansallista vientilupaviranomaista koskevat tarpeelliset kansalliset säännökset. Siinä ehdotetaan ulkoministeriön kansainvälisen kaupan osaston vientivalvontayksikön nimeämistä EU:n vientimenettelyasetuksessa ja sen nojalla annettavissa EU:n täytäntöönpanoasetuksissa tarkoitetuksi kansalliseksi vientilupaviranomaiseksi. Lisäksi esitetyssä laissa annettaisiin Tullille lain täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä ja määritellään vientilupaviranomaisen, Tullin ja muiden viranomaisten tehtävissä tarvittavat tietojen saantia ja tietojen luovuttamista koskevat velvoitteet. Esitys sisältää myös viittauksen rikoslakiin (rikoslain (39/1889) 46 luvun 1—3 §:n rangaistus säännöstelyrikoksesta) ja muutoksenhakua koskevat säännökset.

(2) Esitys perustuu 11.3.2015 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2015/479 yhteisen vientimenettelyn käyttöönotosta (EU:n vientimenettelyasetus). Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta, ja siinä vahvistetaan yhteiset säännöt unionin ulkopuolelle tapahtu-

Valiokunnan mietintö UaVM 8/2022 vp

vaa vientiä varten tilanteessa, jossa vientiä on tarpeen valvoa tietyiltä osin tai varotoimena on tarpeen ottaa käyttöön suojatoimenpiteitä.

(3) EU:n vientimenettelyasetuksen tavoitteena on vahvistaa yhteiset säännöt unionin ulkopuolelle tapahtuvaa vientiä varten. Vienti unionista on lähtökohtaisesti vapaata, eli vientiä kolmansiin maihin eivät koske määrälliset rajoitukset, jollei asetuksesta muuta johdu. Elintärkeiden tuotteiden puutteesta aiheutuvan kriittisen tilanteen ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä unionin edun vaatiessa välittömiä toimia komissio voi asettaa jäsenvaltion pyynnöstä tai omasta aloitteestaan tuotteen viennin edellytykseksi vientiluvan. Asetuksen perusteella annetuissa EU:n täytäntöönpanoasetuksissa on korostettu toimenpiteiden toteuttamista kohdennetusti, avoimesti ja unionin WTO-velvoitteiden mukaisesti.

(4) EU:n vientimenettelyasetus tuli alun perin voimaan jo vuonna 1969, mutta sen käyttöaste on jäänyt vähäiseksi. Tähänastiset soveltamistilanteet liittyvät koronaviruksen covid-19 leviämiseen niin maailmalla kuin unionin alueella. EU:n vientimenettelyasetuksen nojalla annetut komission täytäntöönpanoasetukset (EU:n täytäntöönpanoasetukset) tulivat keväällä 2020 ja alkuvuonna 2021 voimaan kiireellisellä aikataululla, sillä niiden tavoitteena oli varmistaa tiettyjen kriittisten tuotteiden kuten henkilönsuojainten, lääkinnällisten laitteiden ja koronarokotteiden riittävyys unionissa, kun kysyntä kasvoi merkittävästi epidemiatilanteen vuoksi ja taudin laajempi leviäminen oli välttämätöntä estää. Näiden tuotteiden vienti ilman vientilupaa kiellettiin. Toimivaltaisten viranomaisten tuli käsitellä vientilupahakemukset nopealla aikataululla ja ilmoittaa komissiolle päätöksistään myöntää tai hylätä hakemukset. EU:n täytäntöönpanoasetusten voimassaoloaika oli kestoltaan rajoitettu.

(5) Käsillä olleissa valvonnanalaisissa tuotteissa ei EU:n täytäntöönpanoasetusten voimaantuloa hetkellä ollut merkittävää kansallista vientipotentiaalia. Niihin perustuva valvonta ja lupamenettelyt olivat kuitenkin Suomessa käytössä osana Euroopan unionin toimintaa, ja myös Suomen tuli ilmoittaa komissiolle toimivaltainen viranomaisena, jolle vientilupien käsittely kuului. Koska Suomessa ei ole aikoinaan säädetty EU:n vientimenettelyasetuksessa tarkoitettua kansallista viranomaista, lupaviranomaisen toimivalta johdettiin muusta kansallisesta lainsäädännöstä.

(6) Hallituksen esityksen valmistelu perustuu oikeuskanslerin sosiaali- ja terveysministeriölle antamaan lausuntoon, jonka mukaan vientilupa-asioiden käsittelyn toimivaltainen viranomaisena tulee osoittaa lailla tilapäiseksikin jäävässä soveltamistilanteessa.

(7) EU:n vientimenettelyasetuksen nojalla annetuissa EU:n täytäntöönpanoasetuksissa määritelty toimivaltaisen vientilupaviranomaisen tehtävät hoidetaan esityksen mukaan ulkoministeriön nykyisillä henkilöstöresursseilla. Ulkoministeriö konsultoi tarpeen mukaan ja tuotekatteesta riippuen muita viranomaisia antaen niille välttämättömiä tietoja sekä pyytäen niiltä välttämättömiä tietoja tai asiakirjoja, jotta vientilupahakemukset saadaan käsiteltyä ja ratkaistua. Uusista tietojärjestelmistä (uusi vientilupamalli sähköiseen asiointipalveluun ja sähköinen käsittely asianhallintajärjestelmässä) on aiheutunut noin 65 000 euron kustannukset, jotka on rahoitettu ulkoministeriön määrärahoista.

(8) EU:n vientimenettelyasetus on soveltamisalaltaan yleinen ja koskee kaikkia tuotteita (teollisuus- ja maataloustuotteet). Hallituksen esityksessä todetaan, että vientimenettelyasetuksen laa-

Valiokunnan mietintö UaVM 8/2022 vp

jasta tuotekatteesta johtuen on mahdollista, että vientilupajärjestelmää sovellettaisiin jatkossa muihinkin kuin kansanterveyden kannalta kriittisiin tuotteisiin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa korostettiin olevan toistaiseksi mahdotonta arvioida, voitaisiinko vientilupavaatimusta jossain tilanteessa joutua soveltamaan laajasti, ja ettei tällä hetkellä sellaista tilannetta ole tiedossa. Asiantuntijakuulemisissa todettiin erityisesti maa- ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueisiin kuuluvien tuotteiden olevan sellaisia, jotka kriisitilanteissa saattaisivat kuulua vientilupamenettelyn piiriin.

(9) Saamansa selvityksen perusteella ja hallituksen esityksessä ilmenevistä syistä ulkoasiainvaliokunta pitää esitystä perusteltuna ja puoltaa sen hyväksymistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 79/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 14.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jussi Halla-aho ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Elina Valtonen kok
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala